

Ознайомитись із Постановою НБУ №134 можна за посиланням:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0134500-18#Text>

ПРАВИЛА

визначення платіжних ознак та обміну банкнот, розмінних та обігових монет національної
валюти України

II. Визначення платіжних ознак та критерії обміну банкнот (монет)

5. Банкноти (монети), які не мають ознак зношення і пошкодження, а також з ознаками зношення і пошкодження в межах критеріїв та за умов, визначених пунктами 8, 9, 11 розділу II цих Правил, належать до платіжних.

Банкноти (монети) платіжні поділяються на:

- 1) придатні до обігу;
- 2) не придатні до обігу.

6. Банкноти (монети), які за дизайном і елементами захисту повністю відповідають зразкам та описам, наведеним на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку, і під час обігу не набули ознак зношення та пошкоджень, визначених у пунктах 8, 9, 11 розділу II цих Правил, належать до придатних до обігу банкнот (монет).

Придатні до обігу монети можуть мати одну або більше з ознак, що не перешкоджають без сумніву визначити справжність та номінал монети:

- 1) потемніння поверхні;
- 2) дрібні механічні пошкодження (подряпини, вм'ятини);
- 3) точкова корозія поверхні/елементів дизайну;
- 4) забруднення у вигляді локальних плям, дрібних крапок.

7. Банкноти (монети) не придатні до обігу поділяються на:

- 1) зношені банкноти (монети);
- 2) значно зношені банкноти;
- 3) банкноти (монети) з дефектами виробника.

Банки, небанківські фінансові установи, національний оператор поштового зв'язку зобов'язані під час приймання банкнот (монет) перевіряти їх на відповідність ознакам, визначеним пунктами 8, 9, 11 розділу II цих Правил.

8. До зношених банкнот належать банкноти, які мають одну або більше з таких ознак зношення або пошкодження:

1) потертості, часткова втрата фарби на зображеннях, розпушення паперу, втрата папером жорсткості;

2) забруднення, плями, написи, відбитки штампів/печаток, крім штампів або написів про погашення "до обміну", "неплатіжна" (уключаючи видимі під дією ультрафіолетових променів), площа кожного з яких менше або дорівнює 400 мм², колір яких контрастує з кольором навколишнього зображення або навколишньої незадрукованої ділянки банкноти (за винятком банкнот, зафарбованих спеціальним розчином унаслідок несанкціонованого втручання в спецпристрій для зберігання цінностей або тих, що мають характерне контурне забарвлення, яке може свідчити про спрацювання спецпристрою для зберігання цінностей);

3) надриви або надрізи довжиною кожний понад 5 мм, що можуть бути склеєні прозорою клейкою полімерною або за допомогою клею паперовою стрічкою завширшки не більше ніж 10 мм у спосіб, який би не призводив до склеювання сусідніх банкнот у корінці;

4) отвори та проколи, відірвані краї або кути, площа кожного з яких більша ніж 10 мм².

9. До зношених монет належать монети, які мають одну або більше з ознак пошкодження, які не перешкоджають без сумніву визначити справжність та номінал монети:

погнуті або деформовані таким чином, що унеможлиблює їх машинний підрахунок;

із спотвореними та частково збереженими зображеннями аверсу та/або реверсу внаслідок тривалого перебування в обігу, впливу навколишнього середовища та/або дії води/хімічних речовин/вогню (утворення корозійних раковин, зміна кольору, оплавлення).

10. Юридичні особи зобов'язані без будь-яких обмежень приймати зношені банкноти (монети) за всіма видами платежів та для переказів, а банки, небанківські фінансові установи, національний оператор поштового зв'язку також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви. Банки зобов'язані без будь-яких обмежень приймати від фізичних та юридичних осіб зношені банкноти (монети) для обміну на придатні до обігу банкноти (монети).

11. До значно зношених банкнот належать банкноти, що мають одну або більше суттєвих ознак зношення або пошкодження (незалежно від наявності ознак зношення, зазначених у пункті 8 розділу II цих Правил).

Ознаками значного зношення або пошкодження є:

1) банкноти, пошкоджені внаслідок дії хімічних речовин, води, вогню та/або з утраченими частинами (отворами), що зберегли цілу частину, площа якої не менше ніж 55% початкової площі банкноти;

2) банкноти, розірвані (розрізані) на дві частини, на яких збереглись обидва однакові серійні номери, і загальна площа цих частин є не меншою, ніж 55 % початкової площі банкноти;

3) банкноти, складені (склеєні) з двох суміжних частин різних банкнот одного номіналу та дизайну, якщо одна з частин має не менше ніж 50 % початкової площі, а загальна площа двох частин становить не менше ніж 98 % початкової площі банкноти;

4) забруднення, плями, написи, відбитки штампів/печаток, крім штампів або написів про погашення "до обміну", "неплатіжна" (уключаючи видимі під дією ультрафіолетових променів) площею кожні понад 400 мм², колір яких контрастує з кольором навколишнього зображення або навколишньої незадрукованої ділянки банкноти (за винятком банкнот, зафарбованих спеціальним розчином унаслідок несанкціонованого втручання в спецпристрій для зберігання цінностей або тих, що мають характерне контурне забарвлення, яке може свідчити про спрацювання спецпристрою для зберігання цінностей);

5) банкноти, які внаслідок забруднення мають свічення під дією ультрафіолетових променів по всій площині банкноти (за винятком банкнот, зафарбованих спеціальним розчином унаслідок несанкціонованого втручання в спецпристрій для зберігання цінностей або тих, що мають характерне контурне забарвлення, яке може свідчити про спрацювання спецпристрою для зберігання цінностей);

6) банкноти, оброблені спеціальними хімічними реактивами під час проведення оперативних заходів чи слідчих дій;

7) банкноти, склеєні з порушенням вимог, установлених підпунктом 4 пункту 8 розділу II цих Правил, що перешкоджає їх обробленню на автоматизованих системах оброблення банкнот;

8) заламіновані банкноти

9) банкноти, розірвані (розрізані) на дві частини, на яких відсутній хоча б один серійний номер, і загальна площа цих частин є не меншою, ніж 55 % початкової площі банкноти;

10) банкноти, розірвані (розрізані) на три або більше частин, уключаючи склеєні,

11) банкноти, пошкоджені під час надзвичайного режиму

12) банкноти, значно пошкоджені внаслідок дії хімічних речовин, води, вогню та/або мають свічення під дією ультрафіолетових променів, деструкцію та обуглення паперу на окремих ділянках або по всій площі банкноти, і площа яких під час приймання та оброблення може стати меншою, ніж 55% початкової площі банкноти, або внаслідок чого створилася цілісна група пошкоджених банкнот, яку неможливо розділити;

13) банкноти, забруднені хімічними та радіоактивними речовинами, будь-якими токсичними органічними субстанціями, що впливають або за певних умов можуть негативно впливати на здоров'я людини;

14) банкноти, зафарбовані спеціальним розчином унаслідок несанкціонованого втручання в спецпристрій для зберігання цінностей або мають характерне контурне забарвлення, що може бути наслідком спрацювання спецпристрою для зберігання цінностей (далі - банкноти, зафарбовані

спеціальним розчином унаслідок несанкціонованого втручання в спецпристрій для зберігання цінностей).

Для визначення загальної площі банкноти, що збереглася, застосовується сітка для визначення загальної збереженої площі банкноти (додаток 1).

12. Банки зобов'язані без будь-яких обмежень приймати від фізичних та юридичних осіб для обміну на придатні до обігу банкноти, а також за всіма видами платежів для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів банкноти, які не мають ознак підроблення та мають ознаки значного зношення або пошкодження, зазначені в 7 в підпунктах 1-7 пункту 11 розділу II цих Правил.

13. Банки зобов'язані вилучати і передавати як сумнівні для проведення досліджень до Національного банку відповідно до вимог нормативно-правового акта Національного банку з питань ведення касових операцій банками в Україні:

1) банкноти з ознаками значного зношення або пошкодження, зазначені в підпунктах 8-11 пункту 11 розділу II цих Правил;

2) банкноти (монети) з дефектами виробника.

3) Національний банк за результатами досліджень оформляє акт, на підставі якого банкноти (монети) можуть бути визнані платіжними, платіжними з дефектами виробника, неплатіжними, навмисно пошкодженими з метою вчинення кримінального правопорушення, пошкодженими під час надзвичайного режиму чи підробленими.

4) Національний банк не відшкодовує підроблені та неплатіжні банкноти (монети).

14. Національний банк приймає від фізичних та юридичних осіб за заявою (додаток 2) банкноти, зазначені в підпунктах 12, 13 пункту 11 розділу II цих Правил.

Банкноти, зазначені в підпункті 13 пункту 11 розділу II цих Правил, приймаються тільки в разі наявності документа про проведення дезінфекції та/або дезактивації банкнот, наданого установою (особою), на яку відповідно до законодавства України покладено функції щодо їх проведення. Пред'явнику банкнот не рекомендується самостійно порушувати цілісності групи склеєних банкнот, якщо пошкодження двох або більшої кількості банкнот призвело до їх склеювання (спікання).

Національний банк у присутності пред'явника банкнот :

1) обстежує зазначені банкноти та складає акт про обстеження значно пошкоджених банкнот (додаток 3) у двох примірниках, до якого обов'язково додається фотографія (ксерокопія) значно пошкодженої банкноти та/або фотографії видів зверху і збоку значно пошкодженої групи банкнот;

2) обмінює справжні банкноти, збережена площа цілої частини кожної з яких дорівнює або більше 55% початкової площі банкноти [фотографія (ксерокопія) таких банкнот не робиться .

Національний банк проводить дослідження банкнот, збережена площа цілої частини кожної з яких менше 55% початкової площі банкноти, на підставі заяви, довідки про вилучення (прийняття) банкнот (монет) для дослідження, форма якої встановлена нормативно - правовим актом Національного банку з питань ведення касових операцій банками в Україні, та акта про обстеження значно пошкоджених банкнот.

Національний банк у присутності пред'явника банкнот обмінює банкноти, збережена площа цілої частини яких разом з пошкодженими ділянками дорівнює або більше 55 % початкової площі банкноти (якщо немає сумніву щодо їх справжності).

Банкноти, збережена площа цілої частини яких разом з пошкодженими ділянками менше 55 % початкової площі банкноти, надсилаються до Департаменту грошового обігу Національного банку для дослідження на підставі заяви, довідки про вилучення (прийняття) банкнот (монет) для дослідження, форма якої встановлена нормативно-правовим актом Національного банку з питань ведення касових операцій банками в Україні, та акта про обстеження значно пошкоджених банкнот.

15. Уповноважені банки, щодо яких Правління Національного банку прийняло рішення про надання їм повноважень на зберігання запасів готівки Національного банку (далі - уповноважені банки), зобов'язані приймати від фізичних та юридичних осіб банкноти, зазначені в 3 підпунктах 12, 13 пункту 11 розділу II цих Правил, за заявою (додаток 2) .

Банки/уповноважені банки не обстежують такі банкноти, пакують їх з максимальним збереженням цілісності (перерахування та/або пакування таких банкнот доцільно здійснювати в захисних

латексних рукавичках або за допомогою пінцета) та передають як сумнівні для проведення досліджень до Національного банку на підставі заяви, довідки про вилучення (прийняття) банкнот (монет) для дослідження та опису банкнот (монет) національної валюти, які надсилаються на дослідження з позабалансового рахунку, форма та порядок складання яких встановлені нормативно-правовим актом Національного банку з питань ведення касових операцій банками в Україні.

16. Національний банк має право обмінювати банкноти без ознак підроблення, які втратили платіжні ознаки внаслідок пожежі, катастрофи, іншого нещасного випадку чи стихії, а також побутового пошкодження, та які прийняті Національним банком/уповноваженими банками відповідно до пунктів 14, 15 розділу II цих Правил.

17. Банки зобов'язані вилучати банкноти, зафарбовані спеціальним розчином унаслідок несанкціонованого втручання в спецпристрій для зберігання цінностей, які надходять під час приймання готівки від фізичних і юридичних осіб або надійшли від інкасованої виручки та передавати їх для проведення розслідувань та відповідних досліджень до правоохоронних органів. Національний банк здійснює обмін справжніх банкнот, зафарбованих спеціальним розчином унаслідок несанкціонованого втручання в спецпристрій для зберігання цінностей, тільки банкам та юридичним особам, які використовують спецпристрій для зберігання цінностей, за умови надання ними відповідних документів щодо їх використання, а також документів правоохоронних органів чи суду щодо цих банкнот (за наявності).

18. Банки зобов'язані вилучати банкноти, пошкоджені під час надзвичайного режиму, які надходять під час приймання готівки від фізичних і юридичних осіб або надійшли від інкасованої виручки та передавати їх як сумнівні для проведення відповідних досліджень до Національного банку.

Національний банк:

1) інформує правоохоронні органи про банкноти, визнані за результатами дослідження пошкодженими під час надзвичайного режиму;

2) зберігає банкноти, визнані пошкодженими під час надзвичайного режиму, до їх передавання в установленому порядку правоохоронним органам для проведення відповідних розслідувань;

3) здійснює обмін справжніх банкнот, пошкоджених під час надзвичайного режиму, тільки банкам, які мають розпорядження Національного банку про пошкодження банкнот разом із актом про таке пошкодження та у тому вигляді, як вони були пошкоджені банком (без склеювання розрізаних або розірваних частин).

19. Банки зобов'язані здійснювати обмін не придатних до обігу банкнот (монет), які прийняті відповідно до пунктів 10, 12 розділу II цих Правил, безкоштовно.

Банки не мають права видавати фізичним та юридичним особам не придатні до обігу банкноти (монети). Національний банк без будь-яких обмежень приймає від банків не придатні до обігу банкноти (монети).

20. Юридичні особи не мають права приймати неплатіжні банкноти (монети) за всіма видами платежів та для переказів, а банки, небанківські фінансові установи, національний оператор поштового зв'язку також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для обміну на придатні до обігу банкноти (монети).

Виняток становлять лише банкноти (монети), вилучені Національним банком з обігу. Банки зобов'язані обмінювати такі банкноти (монети), вилучені Національним банком з обігу, якщо вони відповідають вимогам, установленим пунктами 6, 8, 9, 11 розділу II цих Правил, на придатні до обігу банкноти (монети) протягом строку та в порядку, визначеному Національним банком. Банкноти (за винятком банкнот, зафарбованих спеціальним розчином унаслідок несанкціонованого втручання в спецпристрій для зберігання цінностей навмисно пошкоджених з метою вчинення кримінального правопорушення та банкнот, пошкоджених під час надзвичайного режиму) і монети, визнані неплатіжними за результатами досліджень, проведених Національним банком, повертаються банком пред'явнику на його вимогу протягом шести місяців з дня їх прийняття для дослідження. Після закінчення цього строку та відсутності запиту Національний банк знищує неплатіжні банкноти (монети).